

Examinant els usos del patrimoni religiós

Antoni Llagostera
i Fernández,
periodista, historiador
i President del Centre
d'Estudis Comarcals
del Ripollès

Ara que és d'actualitat la immatriculació de béns eclesiàstics per part de l'església catòlica espanyola, sense voluntat d'exhaustivitat, però alhora amb afany de contribuir al debat, faré un repàs als usos del patrimoni religiós, molt en general, i dels edificis religiosos (esglésies, monestirs, capelles...) en particular.

Però també plantejaré una qüestió de la qual cal ser molt conscients, que és la propietat dels béns eclesiàstics (heretat comú cultural), la necessitat del seu manteniment com a patrimoni cultural, herència comuna de la societat; i, per tant, la necessitat de la seva gestió com a bé públic, possessió del comú, de tota la societat. I arribar, si cal, a una segona desamortització, en el sentit que passin a propietat estatal, cosa que ens acostaria a la gestió del patrimoni religiós francès.

Alguns exemples

Sant Pere de Ripoll, església secularitzada des de la Guerra Civil (1936), fou cedida com a espai al patronat eclesiàstic de l'Arxiu Museu de Sant Pere de Ripoll (avui Museu Etnogràfic) durant la postguerra (1942).

Entrem, al cap de molts anys, dins del contenciós sobre l'Arxiu Museu de Ripoll, iniciat a final de 1989, amb l'arribada d'un intervencionista nou rector i que tindrà la seva explosió amb la creació, el febrer de 1991, d'una fundació pública per a la gestió de l'equipament i que va viure un moment crucial amb el seu tancament (estiu de 2000) per problemes estructurals a la teulada. La necessària intervenció a Sant Pere de Ripoll, per donar solució a problemes en el teulat, fou sufragada també amb una majoritària aportació pública.

El 2010 es va obrir el nou Museu Etnogràfic de Ripoll, després d'una negociació important sobre la propietat del fons aportat durant molt anys de manera desinteressada pels vilatans i que actuava i actua com a museu comarcal.

No ha estat fins fa poc temps que l'església de Sant Pere de Ripoll ha estat objecte d'una cessió (2013) per part del bisbat de Vic, per a un període de 29 anys (després d'una llarga negociació), a l'ajuntament de Ripoll per a la seva utilització com a espai polivalent. El cost fins ara aplicat de convertir l'església de Sant Pere de Ripoll en un espai polivalent (2014) ha estat de 511.000 euros. El bisbat de Vic, propietari del conjunt, ha aportat sols el 6% del pressupost.

Segon cas

Una església romànica reconvertida en centre social a Lliurona, nucli del municipi d'Albanyà (Alt Empordà).

Sant Andreu de Lliurona (o Llorona) no és pas una església qualsevol. Té una nau romànica del segle XII, però l'absis no s'ha conservat. Està construïda amb grans carreus ben escairats i la volta és de canó. A la façana de ponent hi ha la portada, d'arcs en degradació, que presenta detalls esculpits al timpà i les impostes. Als batents de la porta hi queda un conjunt de ferramenta romànica (forrellat, tirador d'argolla, cintes amb volutes o espirals), semblant al d'altres temples de les comarques pirinenques. El campanar i la sagristia són afegitons d'època tardana.

Avui l'església romànica de Lliurona funciona com a espai polivalent d'una població, amb una important població dels dits neorurals. Jo he vist dins l'església una taula de billar i una bateria de música al lloc antigament ocupat per l'altar.

Tercer cas

Hi ha moltes grans cases de pagès amb capelles particulars que estan tenint una gestió dispar. Des de la seva progressiva desaparició, com seria el cas de la capella de la casa del Mir dels Brucs de Ripoll o la seva permanència en una situació stand by, com seria la capella de Serradell.

Hem de recordar que tota casa pagesa gran, una casa grossa, quasi sempre tenia un seguit d'elements comuns: capella, molí i teuleria. Almenys aquest és el cas del Ripollès.

Quart cas

Sant Llorenç de Campdevàrol és un altre cas paradigmàtic. El conjunt es manté i s'ha restaurat i té un lloable manteniment pel fet que el propietari ha estat amatent i curós, però exigint al bisbat la propietat de l'espai.

Cinquè cas

Sant Marc d'Estiula és un important mirador d'una part molt important del baix Ripollès. L'ermita, que era on es feia la benedicció del terme, ha quedat ensorrada i ningú no vetlla per la seva conservació i manteniment. I al costat d'aquest cas podríem esmentar molts altres esglésies que havien exercit com a parròquies, com Corrubí, Saltor o Vidabona, en una estat deplorable de conservació malgrat el seu interès artístic, en alguns dels casos.

La propietat dels béns fruit de la inversió popular cristiana

La situació cal plantejar-la de manera molt clara i diàfana.

En una societat cada cop més laica, cal atendre a la situació del manteniment del gran patrimoni religiós (que forma part del patrimoni cultural) i que cada cop necessitarà més inversió.

Els béns eclesiàstics, en una societat que era obligatòriament catòlica, són fruit de la religiositat popular, són espiritualment béns públics, propietat social i no d'una entitat que ha passat a ser privada, amb molts o pocs seguidors. Segrestar béns del comú és una immoralitat.

Segon element, qualsevol operació pública de manteniment d'una propietat no pública (també i amb més raó en el cas de l'església catòlica) ha de suposar, amb la fórmula que sigui establerta, una recuperació de la seva característica de bé públic o social. I més quan la seva erecció, utilització i propietat no ha estat fruit d'una empresa privada i particular sinó de la munió dels fidels, en molt moments tota la societat.

L'església catòlica a Espanya, en lloc d'immatricular propietats, el que hauria de fer seria cedir propietats a l'estat o a l'administració pública i anar assolint el seu paper de gestor de certs serveis (d'ensenyament o sanitaris), de predicació de la seva doctrina.

L'Església no pot ser ni ha de ser un API (agent de la propietat immobiliària).

I en cas d'incompliments en el manteniment del patrimoni religiós anar, sense dilació, al segrest dels béns, a una segona desamortització.